

TÆNKE BYGGE BO

ET PROJEKT AF ARKITEKT GITTE JUUL

INDHOLD

07 FORORD

/ BALLERUP KUNSTRÅD

08-09 INTRODUKTION

/ GITTE JUUL

11-13 BØRNS MØDE MED PROFESSIONELLE KUNSTNERE

/ METTE GITZ-JOHANSEN

14-15 HVAD VIL DET SIGE AT BO GODT?

/ MARK VACHER

17-48 TÆNKE-BYGGE-BO

/ GITTE JUUL

49-59 ARTIKULATION AF EN BYGGEPLADS

/ GITTE JUUL

FORORD

/ BALLERUP KUNSTRÅD

Ballerup Kunstråd har sat sig for at skabe råderum, respekt og forståelse for, at kunsten kan folde sig ud som en integreret del af hverdagslivet i Ballerup. Vi støtter og igangsætter en lang række ”kunstnedslag” rundt om i kommunen; nogle er flygtige og procesorienterede, andre er mere permanente.

Når det gælder de kunstprojekter, der inviterer og opfordrer til borgernes aktive deltagelse, kan det være vigtigt efterfølgende at samle og bearbejde de erfaringer, man har fået undervejs.

Ballerup Kunstråd vil gerne tage dette formidlingsansvar på sig og har derfor startet et lille forlag, der kan udgive bøger og andre tryksager, som formidler nogle af disse erfaringer og resultater til et bredt publikum. Denne bog er første skud på stammen.

TÆNKE-BYGGE-BO handler om det at bo. Om hvordan vi bor sammen i store boligkomplekser, og i særdeleshed hvordan vi kunne bo sammen. Bogen dokumenterer bl.a. et kunstprojekt, hvor børn i 9-12 års alderen ”flyttede ind” i en kæmpe model af et anderledes boligkompleks, som arkitekten Gitte Juul havde bygget til formålet. Samarbejdet mellem børn og arkitekt resulterede i et imponerende og mangfoldigt billede på børnenes visioner for deres fremtidige bolig.

Vi håber, at *TÆNKE-BYGGE-BO* vil bidrage til læsernes refleksioner over, hvorfor vi har indrettet os, som vi har, og ikke mindst hvordan man i fremtiden kunne få langt større indflydelse på sin egen bolig og sit nabolag.

God fornøjelse!

Ballerup Kunstråd:
Tom Nielsen
Ove E. Dalsgaard
Helle Tiedemann
Kåre Harder Olesen
Mette Gitz-Johansen
Cai Ulrich von Platen
Karen Harsbo
Gitte Juul

Børnenes visioner for deres fremtidige bolig udstillet på Ballerup Bibliotek.

INTRODUKTION

/ GITTE JUUL

TÆNKE-BYGGE-BO beskæftiger sig med, hvordan vi organiserer, bygger og bor i vores bygninger. Bogen udforsker, hvordan boliger kan tænkes og bygges på måder, hvor byggeproces og ibrugtagning betragtes som en sammenhængende helhed – som en syntese af socialitet, rumforløb, tid og materialitet.

Det er ikke tilfældigt, at projektet har fået titel efter en forelæsning af filosofen Martin Heidegger. *TÆNKE-BYGGE-BO* er i hans forstand en treenighed, som tilsammen gør det muligt for mennesket at finde hjemme i verden. Dette konkretiseres gennem formidling af et workshopforløb, afholdt i Børnekulturcenter Hestestalden i 2009, hvor 70 skolebørn fra Ballerup udforskede, byggede, og ”flyttede ind” i en etageboligstruktur på nye måder.

Bogen diskuterer, hvordan vi kan udvikle bebyggelser, der på én og samme tid er regulerede og rummer potentialer for forandring. Bebyggelser som huser liv – og tilpasser sig herefter?. *TÆNKE-BYGGE-BO* redefinerer således spørgsmålet om at bo til et spørgsmål om handling og deltagelse. Ved at opfatte det at være hjemme, som en måde at være til stede, er udgangspunktet dannet, for at kunne invitere brugerne (i dette tilfælde børn) med i processen.

Workshoppen tager udgangspunkt i mit eget boligprojekt, kaldet *MEGASTRUKTUR*, som er en vision om en boligform, hvor planlægning på brugernes vegne begrænses mest muligt. En vision om en organisk struktur der søger at inkorporere forskelligheder ved at materialisere begreber som integration, fleksibilitet, mobilitet, kommunikation, foranderlighed, variation og accept af det mangfoldige.

Projektet bliver en slags startskud for en dynamisk proces, som ikke kan kontrolleres af hverken arkitekt eller brugere, og hvor udfaldet af den konkrete boligbebyggelse ikke kendes på forhånd. Bebyggelsens potentiale og karakter må derimod tilegnes hen ad vejen, og undervejs vil aktiviteterne i bebyggelsen kredse om, hvad der skal til, for at bebyggelsen til stadighed kan være et godt sted at bo.

Samspillet mellem børn, byggesystem, produktion og arkitekt er omdrejningspunktet for denne bog, som er struktureret med stemmer, der spænder fra det performative og informative til det kunstneriske, antropologiske og arkitektoniske.

Billedkunstner Mette Gitz-Johansen beskriver børns møde med professionelle kunstnere, som det former sig i de mange projekter, der igangsættes gennem Børnekulturcenter Hestestalden og Børnepuljen i Ballerup Kunstråd.

Antropolog Mark Vacher fortæller om forholdet mellem menneske og bolig. Når vi til hverdag taler om boliger, ligger der i ordet bolig en forestilling om beboelse. Hvad dette vil sige er imidlertid sjældent defineret. Beboelse har både noget med ting og mennesker at gøre, men kan ikke reduceres til det ene eller det andet. Der findes eksempelvis huse, som ikke bebos eller ikke rigtig formår at blive til hjem, ligesom der findes mennesker, som har svært ved at bebo et hus eller en lejlighed. I teksten: Hvad vil det sige at bo godt? undersøges forudsætninger for beboelse, og der gives et bud på, hvilke forhold involverede i boligbyggeri bør huske at tage i betragtning.

Jeg vil dokumentere workshoppen *TÆNKE-BYGGE-BO*, og skildre hvordan det komplekse system, der udgør en bygning, kan sætte et spil i gang ved at involvere brugere (i dette tilfælde børn); et spil, der danner relationer, skaber begivenheder, udvekslinger og i bedste fald fælles-

skaber på tværs af køn, alder og etnisk baggrund. Efterfølgende vil jeg beskrive det projekt, som workshoppen tager udgangspunkt i. I kapitlet: Artikulation af en byggeplads fortæles om principperne for *MEGASTRUKTUR*, og der gives et bud på, hvilke muligheder der ligger i at opfatte planlægning som en slags styringsværktøj for beboeres aktive medvirken i bo-processer.

Bogen har som overordnet formål at diskutere planlægning på en måde, som gør at vi udfordres og inspireres til at tænke over, hvad boliger er og hvad boliger kan være.

En stor tak til:

Søren Brink, Mark Vacher, Cai Ulrich von Platen, Mette Gitz-Johansen, elever og lærere fra 4.c og 5.b på Måløv Skole og 6.c fra Østerhøjskolen, Børnekulturcenter Hestestalden og Ballerup Kunstråd.

Gitte Juul, København 2010

BØRNS MØDE MED PROFESSIONELLE KUNSTNERE

/ METTE GITZ-JOHANSEN

At kunst og kultur har en stor værdi i børns liv, er både prioriteret og understøttet i Ballerup Kommune bl.a. ved at sikre et rum for fordybelse gennem Børnekulturcenter Hestestalden og Børnepuljen under Ballerup Kunstråd.

Børnekulturcenter Hestestalden er et værkstedshus for børn og unge. Udgangspunktet for stedet ligger i børns møde med professionelle kunstnere inden for områder som teater, film, litteratur, billedkunst, musik, arkitektur og baserer sig på idé udvikling af projekter, der tilbydes børn og unge i skole- og institutionssammenhænge. Derudover fungerer stedet også som et eksternt værksted/atelier for skoler og institutioner i kommunen.

Børnepuljen under Ballerup Kunstråd støtter projekter, der giver børn oplevelser og erfaringer med skabende arbejde, der er styret af deres egen lyst og kreativitet i samarbejde med professionelle kunstnere.

Umiddelbart ligger der et modsætningsforhold i at placere kunstnere i dialog med et skole- og institutionssystem. Kunstnernes ofte friere tilgang til processer står i skærende kontrast til det pædagogiske og det skemalagte. Alligevel er det netop denne modsætning, der danner det positive grundlag for mange møder mellem børn og kunstnere.

I den kunstneriske proces ligger legen som grundlæggende faktor og er afgørende for målet, båret af nysgerrighed og intuition. Det samme gælder barnets indtagelse af verden; derfor er der i mødet mellem netop kunstnere og børn et naturligt arbejdsfællesskab. De deler en begejstring og en åbenhed for sansning. Det du er begejstret for, kan du begejstre andre for og omvendt. Af samme grund kan den kunst-

neriske proces og metode inspirere til nye veje både i undervisningen, i institutionernes sociale processer og i planlægningen af de miljøer vi færdes i.

I det følgende gives et indblik i projekter, der er igangsat af enten Børnekulturcenter Hestestalden eller støttet af Børnepuljen under Ballerup Kunstråd og som tager udgangspunkt i børnenes egen kultur, i skolesystemet eller i boligområder.

WOW, MANGA, GRAFFITI...billeder, der fortæller.... hvad fortæller dine? med billedkunstneren Joachim Rothenborg er et eksempel på et projekt, der tog direkte udgangspunkt i en del af ungdomskulturens billedunivers; dels ”WOW/World of Warcraft” – en parallel verden i et virtuelt rollespil, ”MANGA” – det japanske ord for tegneserie og dels ”GRAFFITI” – det sprayede billedsprog, der ses overalt i bybilledet. Alt sammen eksempler på en trang til udtryk og visuel kommunikation, som tilhører generationen. Projektets hensigt var at bevidstgøre de unge omkring deres billedsprog, signalværdi og udtryk – hvad de gerne selv vil fortælle og hvordan de gør det, så det kommunikeres til os andre. Rent praktisk blev der arbejdet med tegning, tekst, maleri og collage.

Et andet projekt, der på mange måder relaterer sig til ovenstående, var *PLAKATER I DET OFFENTLIGE RUM* med billedkunstneren Hanne Lise Thomsen. Udgangspunktet var at arbejde med et visuelt budskab, der blandede sig i billedmængden i byrummet, nærmere bestemt i området omkring Ballerup station. Plakaterne kunne indeholde et personligt statement, en speciel oplevelse, en meningstilkendegivelse eller det, den enkelte ønskede at formidle. Ideen var også at sætte fokus på reklamens udbredelse i det offentlige rum og samtidig åbne op for muligheden for at arbejde med andre slags budskaber. Det endelige billedmateriale, der havde været

igennem en længere proces herunder en digital bearbejdning, blev trykt i formatet 120x80cm. og opsat i plakatholdere, der var placeret ind i mellem andre reklamer i de gangtunneller, som fører til perronerne og på selve stationsbygningen ud mod Banegårdspladsen.

Som en del af områdefornyelsesprojektet ”Vængerne” besluttede Ballerup Kommune at forbedre uderummene i Vængeområdet i samarbejde med beboerne og at forsøge at nedbryde synlige og usynlige skel mellem beboere, boligselskaber og institutioner. Grundtanken var især, at områdets børn ville få mulighed for at sætte et varigt og synligt spor i deres lokalmiljø.

På den baggrund blev der afholdt en tredages workshop på Rugvængets Skole, i samarbejde med bl.a. scenografen Kirsten Thomsen, hvor børn fra alle kvarterets institutioner havde mulighed for at deltage. Under temaet *VÆNGERNE I BEVÆGELSE* udforskede børnene først deres skygges bevægelser ved at lege med lys, og arbejdede så med både tegning, mobiler, print, foto og video. De deltagende børn udarbejdede arbejdstegninger – fra de mindste førskolebørn, der måske blev optaget af at tegne en myres gang over en flise – til de 12-årige børn, der udtrykte sig mere direkte fortællende. Knap 60 tegninger fra forløbet blev herefter udvalgt og i skala 1:1 overført til støbejernsrelieffer, der siden blev støbt ned i hver deres fortovsflise og – som en slags ”Walk of Fame” – lagt ned i fortovene. Nu møder gående dem i Vængeområdet og børnene vil forhåbentlig selv kunne genkende deres egne billedfliser i mange år frem.

Sproget var udgangspunkt for projektet *HISTORIER I BØRNEHØJDE* med historiefortællerne Kasper Schulz og Lasse S. Thorning, hvor børnene gennem skriveøvelser, historiefortælling, poesi, sange, fællesråb, rap, rytmiske lege og meget mere, arbejdede med at skabe egne fortællingsværker.

Projektet sigtede på at øve og udvikle børnenes evne til abstraktion, at skærpe den kreative sans og gennem diskussion og dialog undervejs i forløbet at give dem en forståelse for, at netop evnen til kreativ tænkning er et væsentligt og særdeles anvendeligt ”værktøj”, når eksempelvis stileopgaverne skal løses. At bruge sproget skal være sjovt og i forløbet blev der fundet nye ord og opdaget evner, man ikke troede man havde, bl.a. ved hjælp af associationslege, fantasirejser, utraditionelle musikinstrumenter og lydkilder.

Det sidste projekt, jeg har valgt at fremhæve, tog sit udgangspunkt i begrebet *KONVOJ*, dvs. et forløb af mobile enheder. Mobilitet og dannelsen af en konvoj giver associationer til truckerverdenen, det rejsende tivoli og cirkus, den amerikanske westernfilm, markedspladser med gøgl og meget mere. I samarbejde med kunstnerne Peter Rørbæk og Anders Benmouyal blev alt sat på hjul – cykelvogne, anhængere, trækvogne, barnevogne og indkøbsvogne blev brugt og ombygget til køretøjer, der spejlede børnenes egne ønsker og drømme. Køretøjerne blev brugt til at skabe en social begivenhed, der inddrog børnenes lokalmiljø, hvor de fik mulighed for at gøre en mærkbar forskel.

Forløbet indeholdt både en praktisk, teoretisk og social dimension, hvor børnene i processen blev gjort opmærksomme på deres egne evner og muligheder for at være aktivt udøvende i en kunstnerisk proces. De opdagede også deres egne muligheder for at påvirke og inkludere nærmiljøet. Der blev arbejdet med et bredt spektrum af materialer fra træ til maling og pap, og børnene fik et nært forhold til hammer og søm, således at det abstrakte blev koblet med det praktiske. Projektet kulminerede i en kulturel og kunstnerisk begivenhed, i form af et optog gennem Måløv by, hvor de forskellige køretøjer dannede en samlet enhed, inden de stoppede centralt i byen for at uddele varm suppe.

På denne måde mødtes lærere, elever, forældre og bedsteforældre på tværs af skoler og institutioner både i arbejdsprocessen og i den afsluttende samlende begivenhed.

De nævnte projekter repræsenterer alle en måde at reagere på, interagere med og forstyrre hverdagen for børn og voksne i et lokalt bymiljø. Det samme gælder det aktuelle projekt *TÆNKE-BYGGE-BO*, som er grundlaget for denne bog og som ideelt set ville kunne påvirke de processer, der igangsættes, når nye boligområder skal planlægges.

Vigtigheden af denne praksis med at lade børn og unge møde professionelle kunstnere i en fælles arbejdsproces ses i en stigende efterspørgsel på de projekter der tilbydes og en mærkbar anderledes tænkning indenfor både undervisning og sociale processer i Ballerup Kommune.

HVAD VIL DET SIGE AT BO GODT?

/ MARK VACHER

Skulle man svare så bredt, at det kunne gælde for alverdens beboere, kunne man forsøge sig med følgende: At bo godt, handler om at have sin plads i ly og læ, at have et sted at komme fra og komme tilbage til, et sted at leve med andre, modtage andre eller være i fred for dem. Som det antydes, skal der meget til, og det er da også langt fra alle beboere, der bor godt. Nogle har knapt læ, andre kan ikke komme fra deres bolig ud i verden, andre kan ikke komme tilbage. Nogle vil gerne leve med andre, men er henvist til at leve alene, mens andre igen må slås for at finde et sted at være sig selv.

At bo godt kommer ikke af sig selv. Det kræver sin plads. Noget man kan indgå i og manifestere sig i. Dette ”i” udfolder sig både i stoflige og sociale dimensioner.

Beboelsen er stofflig, fordi man afgrænser sin plads, værner sig ved at bygge, opfører, flytter ind, domesticerer og tilpasser. At bo knytter sig på den måde til materialitet gennem substans og form. Substansen og formen – det vi ofte kalder ”huset” – varierer fra telte over huler, hytter, skure, lejligheder, husbåde til paladser så store som byer. Listen er lige så lang, som der findes materialer at bygge med og ting at samle sig i. Vi kan bo i boliger lavet af pap, sten, beton, træ eller, som i sin allermest elementære form, vores egen krop. Således samler den krop, der krummer sig sammen og vender ryggen mod verden, sig om sig selv. Herved skaber den ikke blot et værn om de vitale organer, men laver et centrum, hvorfra verden holdes ude. Denne samlen om noget er, som betegnelsen ”fosterstilling” antyder, den tidligste og inderste dimension af beboelse. Det er den beboelse, vi vender tilbage til, når vi frarøves alt andet. Det kan eksempelvis observeres hos den hjemløse, når denne finder sit hjørne i en opgang og af-

grænser dette med sin krop. Mellem kroppen og væggen, eller nærmere endnu i soveposen, skabes et mellemrum, et ”i”, som gør det rimeligt at tænke på beboelse på linje med andre ting, vi indtager som boliger.

Beboelsen er imidlertid ikke kun et spørgsmål om substans, den er også social. Socialiteten har groft sagt to former: 1) dem vi bor sammen med og 2) dem vi bor over, under eller ved siden af. Disse to former for socialitet gennemsyrrer alle boliger – også de boliger, hvor der kun bor en person, og/eller hvor der er mange kilometer til nærmeste nabo.

Hvad angår det at bo med, fortæller boligen gennem tingene, at her bor et menneske, som fylder og tager plads i verden. Sengen vidner om et menneske, som ligger, service og køkkenredskaber om et menneske, der spiser. Toilet og bad om et menneske, der tisser, har afføring, vasker sig, børster tænder. Der kan stå en, to eller flere senge, være service til mange og flere tandbørster på badeværelset. Der kan være spor efter mennesker, vi engang har levet med, men som nu er bortrejst eller bare borte. Boligen er et udtryk for og et aftryk af mennesker. Den er et udråbstegn, som fortæller mig, at jeg er til. Gennem den tager vi plads, hvad enten jeg lever med mig selv alene, eller vi er flere, der lever sammen.

Socialiteten, der knytter sig til det at bo, rækker imidlertid videre end fællesskab. Som nævnt bor vi ikke kun med, men også i forhold til andre. Disse andre kender vi som naboer. Ofte er de flinke folk, man kan låne sukker og mel af, men er man uheldig, kan de være intolerante, aggressive og larmende. Nogle naboer hilser man på, andre ser man næsten aldrig. Hvem der bor ved siden af kan være et mysterium på linje med tidligere tiders hvide pletter på landkortet. Ikke desto mindre må vi, i kraft af at vi står i forhold til dem, forholde os til dem. Vi må leve

med dem over, under, ved siden af os. Hvordan vi håndterer dette, sætter sine tydelige spor på måden vi bor. Vi kan markere vore forhold til naboen med stof som det gøres i lang-husene i Amazonas, vi kan bo som i Nordafrika uden vinduer mod omverden, men med en gård som åbning mod himlen, eller i huse af glas, som det blandt andet praktiseres på Amager. Hække, hegn, stakit, bevoksning, pigtråd, men også vedtægter, husregler og gadefester er måder at pointere og leve i forhold til andre mennesker.

Skønt de to former for socialitet tydeligvis er forskellige, kan det alligevel være svært at afgøre, hvornår og med hvem, der er tale om den ene eller den anden form. Bor man i et parcel-hus med børneværelser og master-bed-room, bor man så med eller i forhold til hinanden? Er man fra den samme opgang, boligblok, det samme kvarter, den samme by, bor man så med eller i forhold til hinanden?

Selv i de mest afgrænsede bebyggelser findes pladser og overgange, som ikke lader sig kategorisere som inde "i" eller afgrænset fra boligen. Disse områder, som indbefatter indkørsler, opgange, elevatorer, parkeringsplader, legepladser og forhaven har, hvad enten de afgrænses af mure, hække, døre eller af skilte med udsagnet "privat", karakter af noget grænseløst. Her risikerer mennesker at mødes, hvilket håndteres gennem adfærd, der i sin fremtoning kan være alt fra indladende og høflig til afvisende og truende. Mange vælger utilnærmelighed som værn mod stedets udefinerede status. Det kan være i form af ignorancen, måske opblødt af et afmålt nik eller en kort hilsen.

Mens det grænseløse og uforudsigelige er skræmmende for nogle, er grænseløse rum for andre ensbetydende med muligheder for nye venskaber. Det er på "gaden", i "gården" og i "haven", at man kan finde nogen at spille bold

og lege med eller blive inviteret på formiddagskaffe eller en kold øl.

At kunne se og høre og blive set og hørt over hækken, på gårdspladser og gennem ruder kan være intimiderende, men rummer også muligheden for at udvide adgangen til vidnesbyrd om, at man har og tager plads og ikke mindst hører til. Hvornår det medfører det ene eller det andet, kan være svært at forudsige. Det afhænger både af bebyggelsen og de mulige blikke (både de faktiske og dem vi forestiller os kigger på os). Afgørende er at vi selv hjemme i hjertet af vores beboelse forholder os til andre.

I virkeligheden er det vigtige spørgsmål ikke, hvad det vil sige at bo godt, men hvordan vi sikrer at alverdens beboere (eller måske mere ydmygt blot Ballerups borgere) kommer til at bo godt. Igen er svaret ikke entydigt, men at starte med at eksperimentere i substans, form og socialitet er en god begyndelse. Især hvis vi kan forme og bygge både med og i forhold til andre, sådan som skoleklasserne i workshoppen *TÆNKE-BYGGE-BO* har haft mulighed for at gøre.

TÆNKE-BYGGE-BO

/ GITTE JUUL

I efteråret 2009 blev jeg inviteret til at lave et kunstprojekt om arkitektur i Børnekulturcenter Hestestalden. Hestestalden tilbyder børn et godt sted at være for en udveksling mellem under-visning og praksis i en social sammenhæng, og med udsigt til at kunne samarbejde med 70-75 børn i en periode på 3 uger, sagde jeg ja tak.

TÆNKE-BYGGE-BO handlede om at tænke, bygge, udforske og ”flytte ind” i en etageboligstruktur på nye måder. Hvordan kan vi bo sammen og samtidig hver for sig? Kan vi selv bestemme, hvor hoveddøren til vores lejlighed skal placeres? Kan vi have delerum med naboen? Kan vi bygge et drivhus et sted i boligstrukturen?

Jeg valgte at planlægge en workshop med mit eget boligprojekt MEGASTRUKTUR som udgangspunkt. Da projektet grundlæggende handler om udveksling mellem mennesker, så jeg det som et inspirerende udgangspunkt for et performativt workshopforløb. (Projektet uddybes i kapitlet: Artikulation af en byggeplads.)

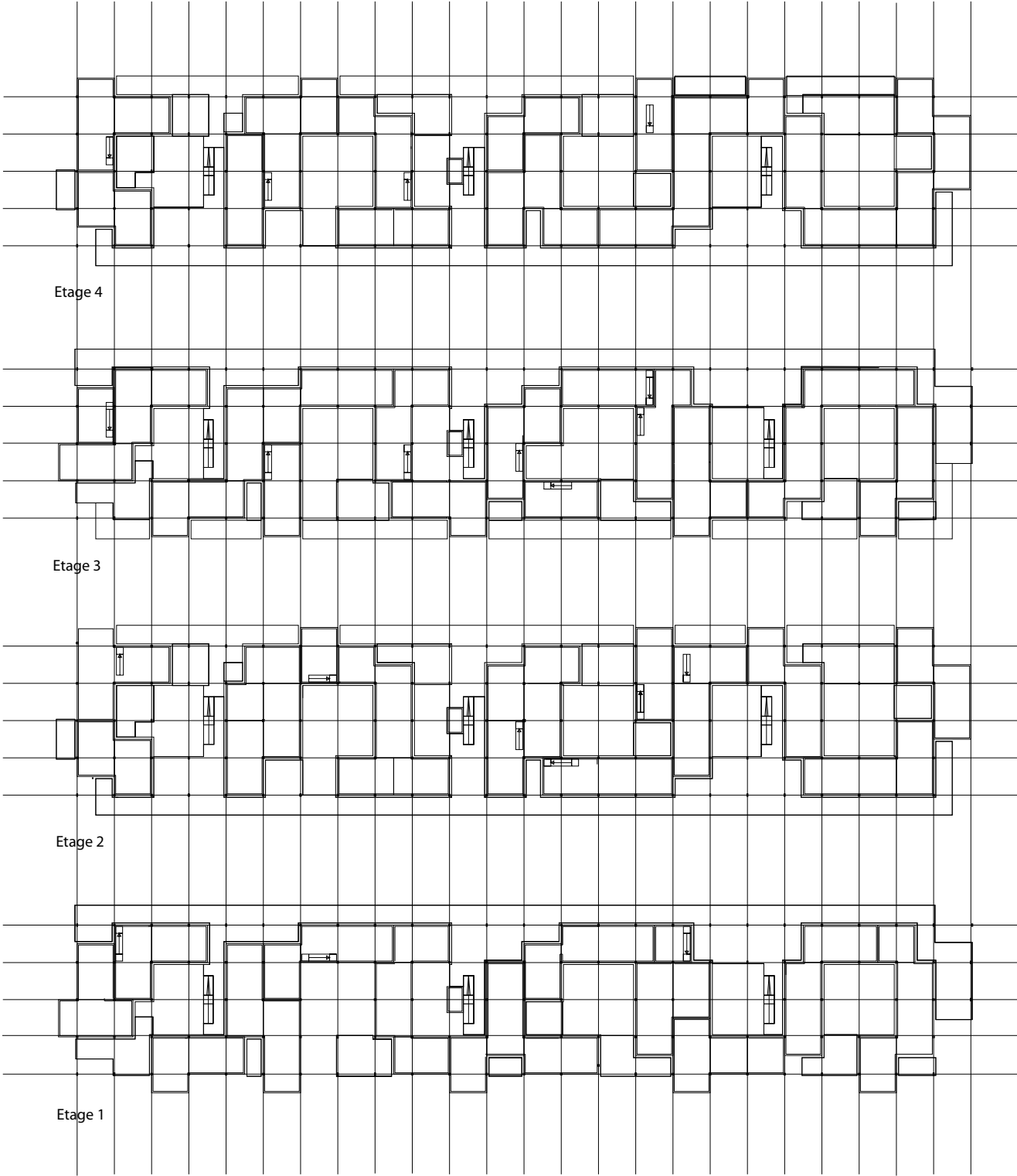
Workshoppen blev organiseret som et samspil mellem børn, byggesystem, produktion og arkitekt, og indeholdt en teoretisk, konkret og social dimension, der sigtede på at indvie børnene i en arkitekts arbejde, samtidig med at de blev gjort opmærksomme på, hvordan man som beboer kan være aktivt deltagende i en arkitektonisk proces. Workshoppen søgte samtidig at udvikle børnenes evne til abstraktion ved at arbejde i feltet mellem tegning og modelbygning, og Hestestalden indrettedes derfor med såvel ”tegnestue” som ”byggeplads”.

Med MEGASTRUKTUR som ”grundsubstans” blev en dynamisk proces sat i gang, som hverken jeg eller børnene kunne kontrollere. Jeg arbejdede bevidst med det ukontrollerede, da en af poin-

terne var at lave et ufuldstændigt billede, som børnene kunne udforske og arbejde videre i. ”Grundsubstansen” var en række præcist definerede principper og processer, der kunne stimulere til individuelle såvel som kollektive handlinger. Fysisk bestod ”grundsubstansen” af et tegningssæt med 4 etageplaner i mål 1:20, der blev ophængt på ”tegnestuen”, og en tilhørende 10 meter lang model i mål 1:20, der blev opbygget i 4 etager af stablede, præfabrikerede papkasser på ”byggepladsen”. Hermed eksisterede bygningens omrids og spillet kunne begynde. Tegningsmaterialet og modellen blev børnenes redskab til at kunne leve sig ind i den overordnede strukturs muligheder og principper. Strukturen gav børnene mulighed for at være med til at udforske boligen og dens nære omgivelser samt de sociale konstruktioner, som det fysiske miljø er med til at skabe.

Undervejs diskuterede vi forskellige boformer, og diskussionerne materialiserede sig i en narrativ arkitektur. Børnene skabte fortællinger og boliger ud fra de historier og det drama, de forestillede sig kunne udspilles i bebyggelsen. Samtidig viste de sig at være gode til at gribe ind i strukturen og dets regelsæt, og der kom rigtig liv i processen, da børnene opsnappede muligheden af at krydse fysiske og sociale grænser for, hvordan en bolig traditionelt opfattes. De blev ivrige og kom og spurgte ”fru arkitekt”, om de måtte lave en indendørs swimmingpool på 3. etage. Det krævede en forhandling med underboen og et kik på bebyggelsens konstruktion, men de blev enige og 2 ”familier” fik stablet en fælles pool på benene med vippe og tilhørende udendørsterrasse med liggestole.

Via børnenes aktiviteter og adfærd forandrede bebyggelsen sig konstant, gennem de 3 uger workshoppen varede. På 3 x 3 dage frembragte 4.c og 5.b på Måløv Skole, samt 6.c på Østerhøjskolen et unikt billede på en boligbebyggelse – udført i fællesskab.

Tegningssæt med 4 etageplaner i mål 1:20

Model i mål 1:20 opstillet på "Byggepladsen".

At bo i sprækker:

Dette hus er som et landskab.

Her flyder inde og ude sammen og hierarkier udlignes.

Her bor du – men du kender endnu ikke udstrækningen af dine rum.

Her er ingen forside eller bagside – stedet er en sammenfletning af mange forskellige slags rum og af mange former for udtryk.

Bebo sprækkerne langsomt.

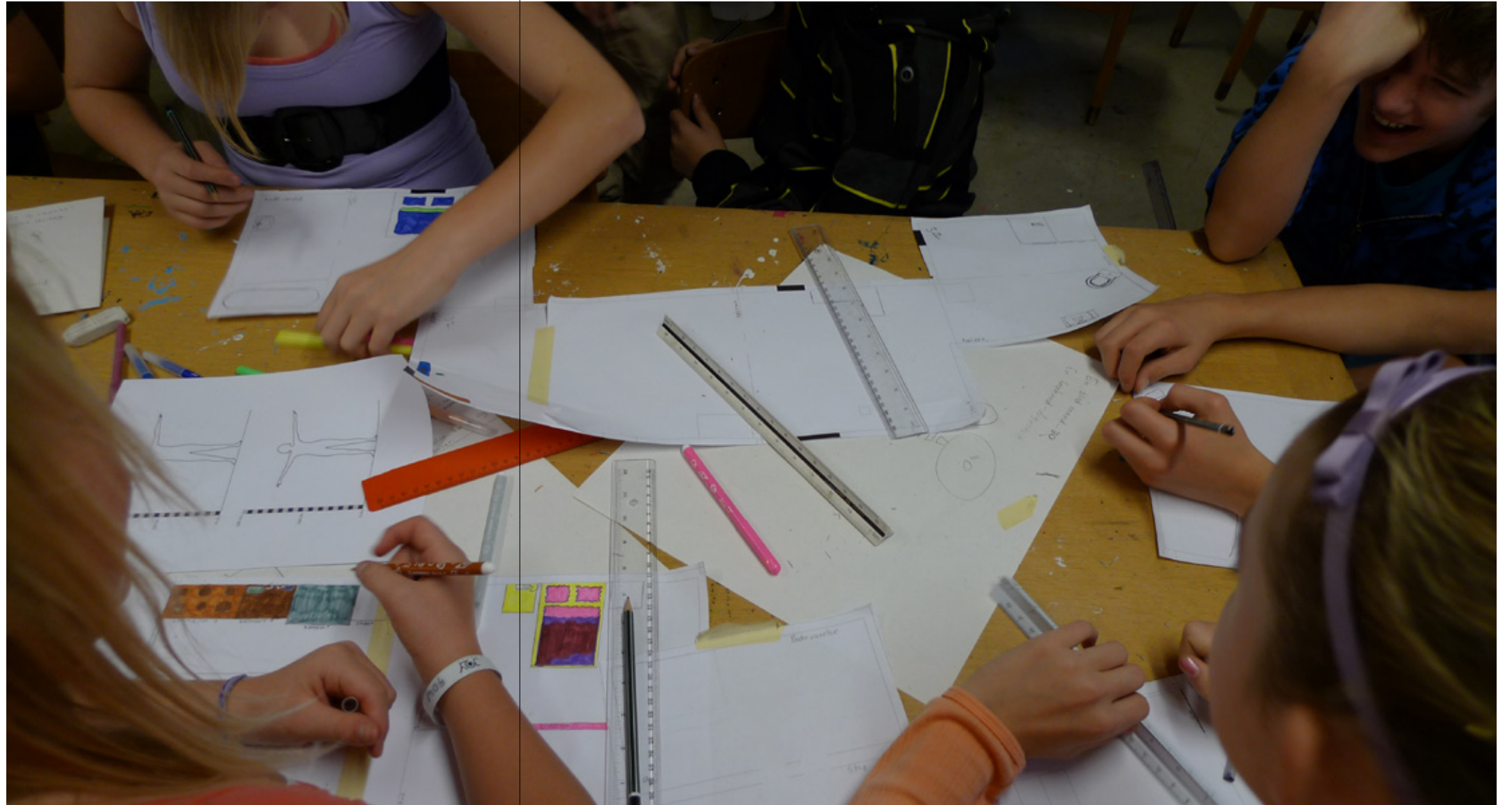
Flyt ind og søg mulighederne for at transformationer kan finde sted.

Dan forbindelser i stedet for at afskærme.

Overrask os!

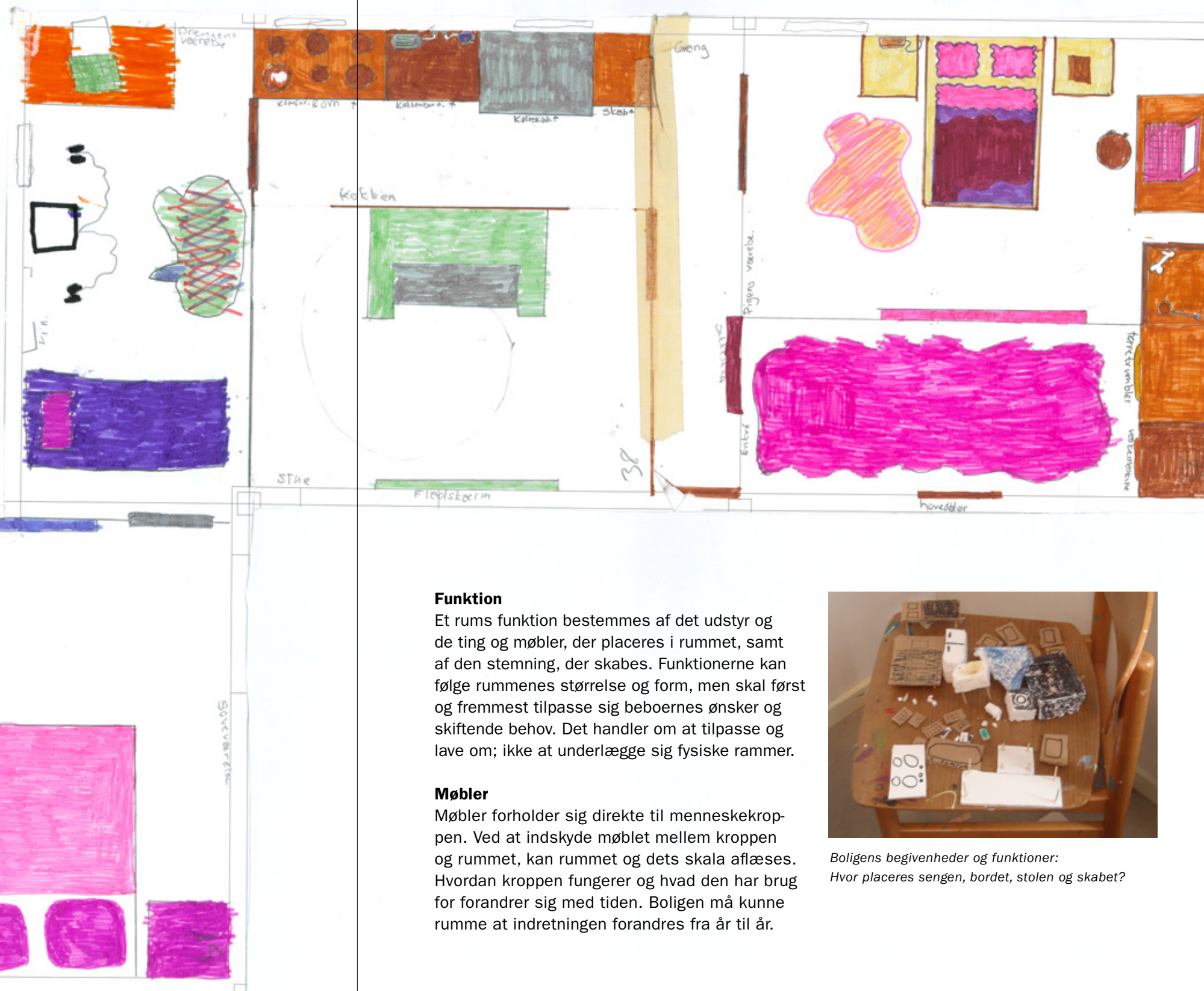
DAG 1: ARKI- TEKTER

2 og 2 fik børnene udleveret en plantegning over en bolig i mål 1:20. Alle bebyggelsens boliger var forskellige i størrelse og karakter – nogle var i 2 etager. Ligesom rigtige arkitekter skulle børnene først diskutere og beskrive hvem, der skulle bo i netop deres bolig, og hvilke begivenheder og funktioner, som boligen skulle kunne rumme. Dernæst gik tomandsgrupperne i gang med at designe og indrette deres boliger på den udleverede plantegning.

Bolig

En bolig er ladet med stemningsmæssige og kulturelle værdier. Ud over vægge, gulv og loft, består boligen af møbler, ting, stemninger og beboere. Beboerne har hver deres historie og mange forskellige relationer til hinanden. Det er ikke nødvendigvis boligerne i sig selv, der skaber det gode hverdagsliv i en boligbebyggelse; snarere samspillet mellem boligerne og de mennesker der bor i dem.

Funktion

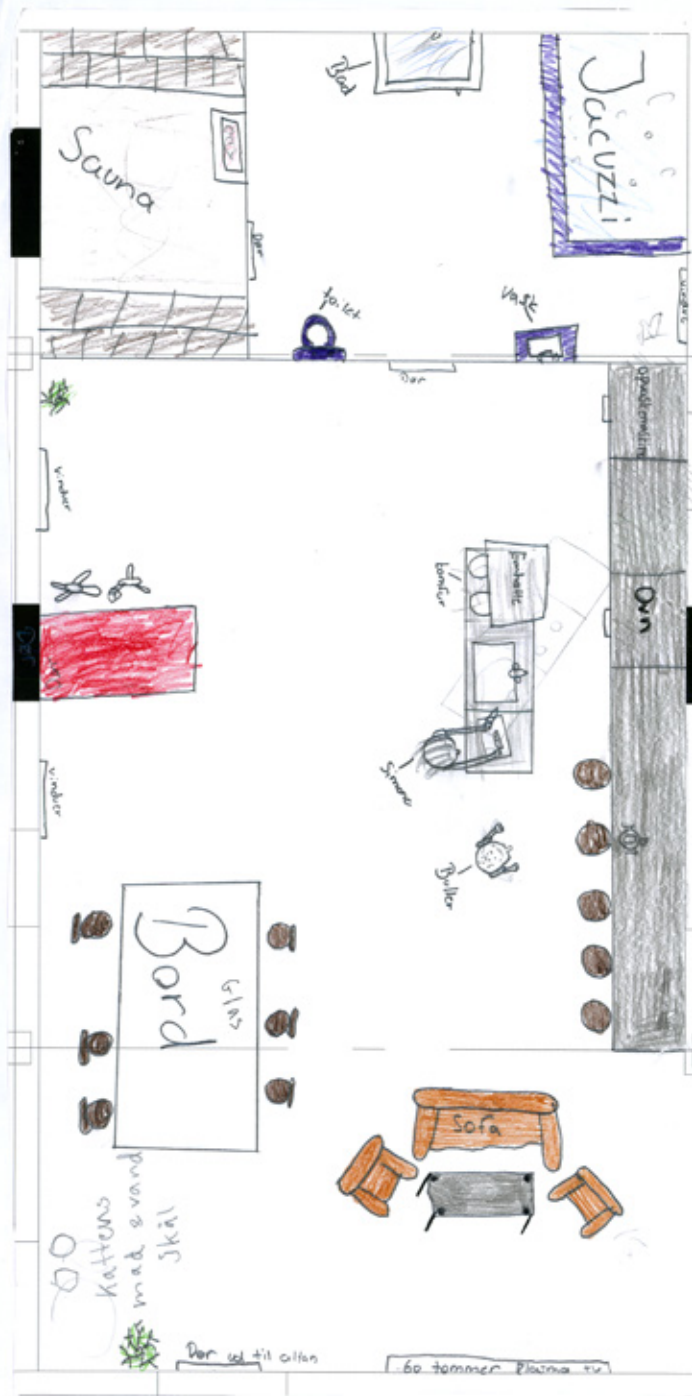
Et rums funktion bestemmes af det udstyr og de ting og møbler, der placeres i rummet, samt af den stemning, der skabes. Funktionerne kan følge rummenes størrelse og form, men skal først og fremmest tilpasse sig beboernes ønsker og skiftende behov. Det handler om at tilpasse og lave om; ikke at underlægge sig fysiske rammer.

Møbler

Møbler forholder sig direkte til menneskekroppen. Ved at indskyde møblet mellem kroppen og rummet, kan rummet og dets skala aflæses. Hvordan kroppen fungerer og hvad den har brug for forandrer sig med tiden. Boligen må kunne rumme at indretningen forandres fra år til år.

Boligens begivenheder og funktioner:
Hvor placeres sengen, bordet, stolen og skabet?

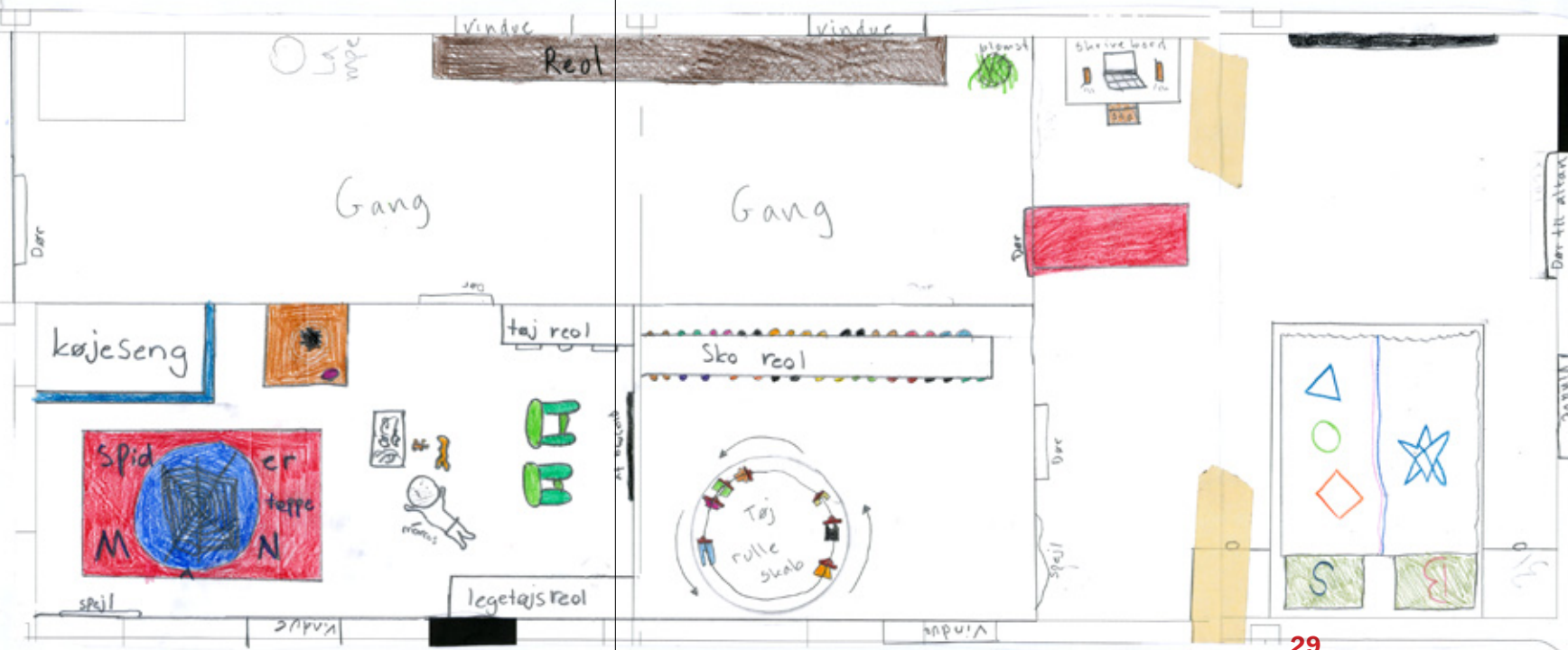
Hvor placeres sengen, bordet, stolen og skabet?

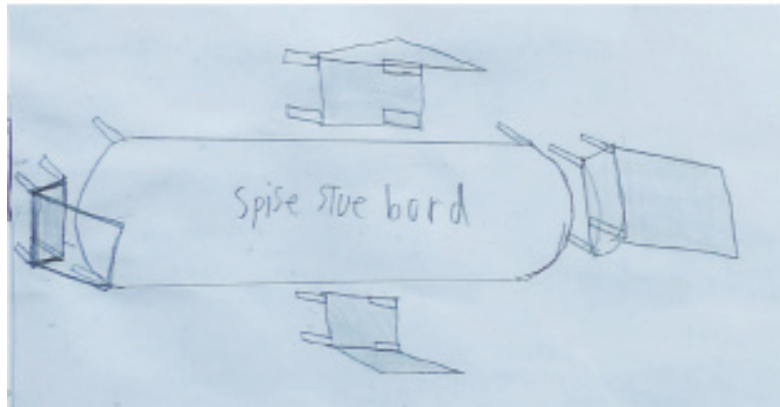
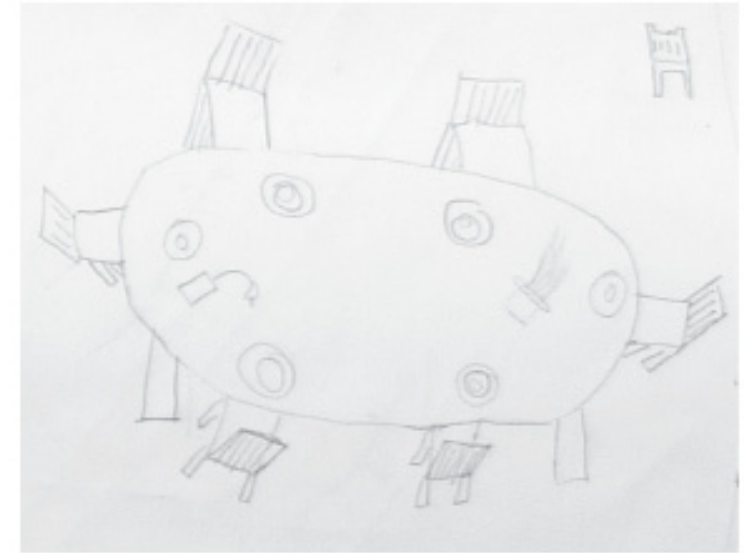
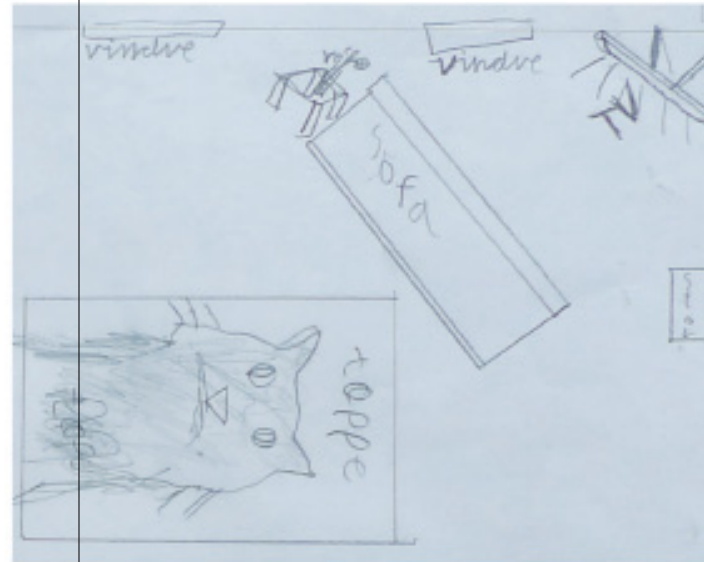
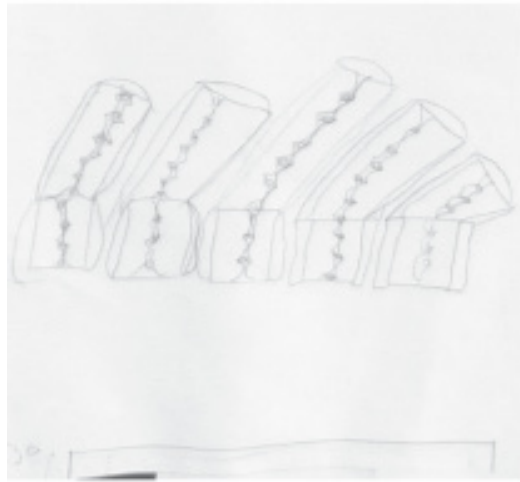
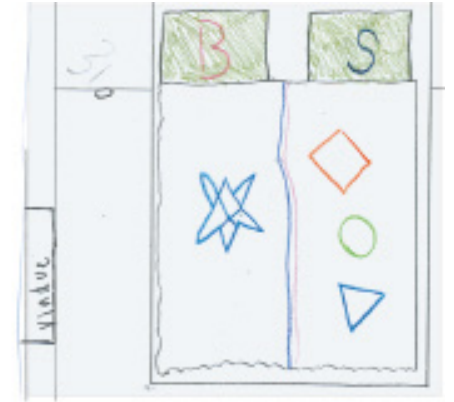
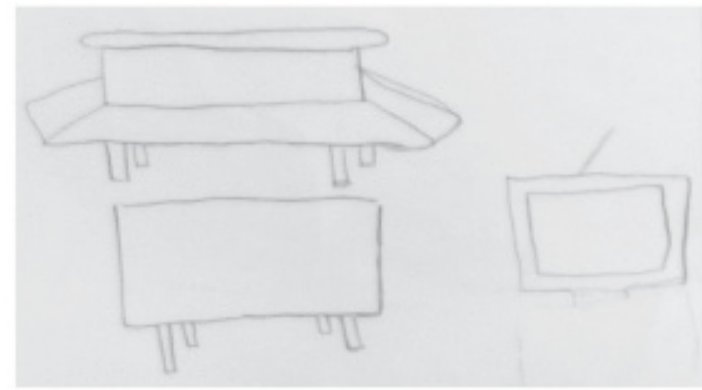
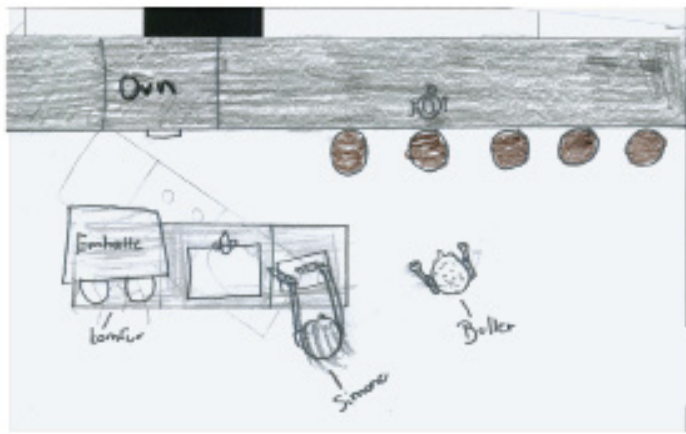

Rumforløb

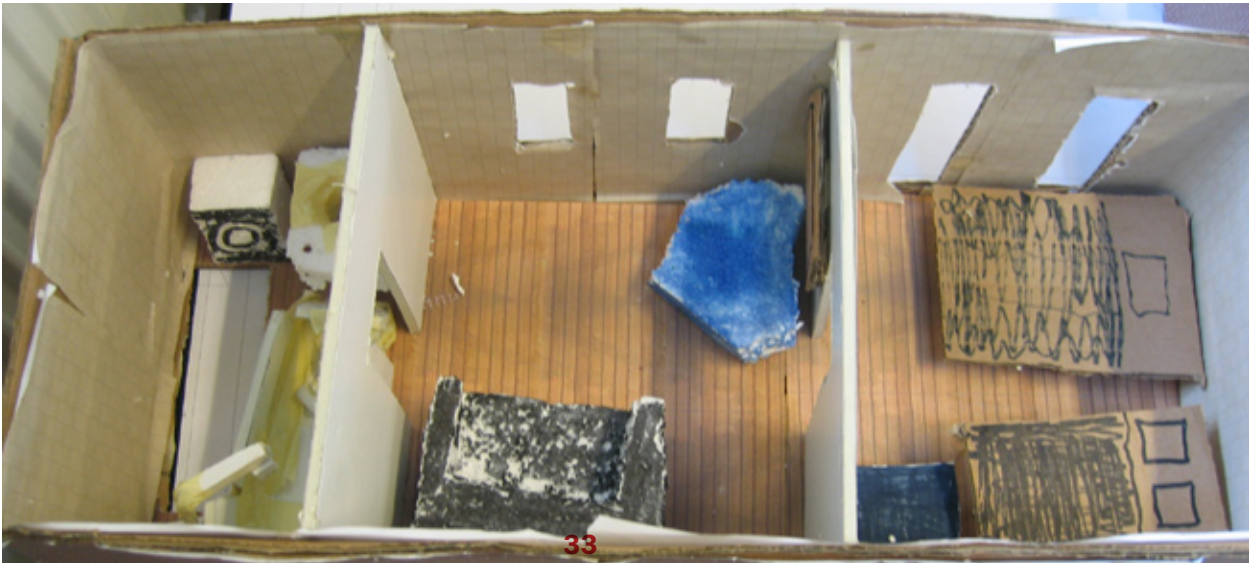
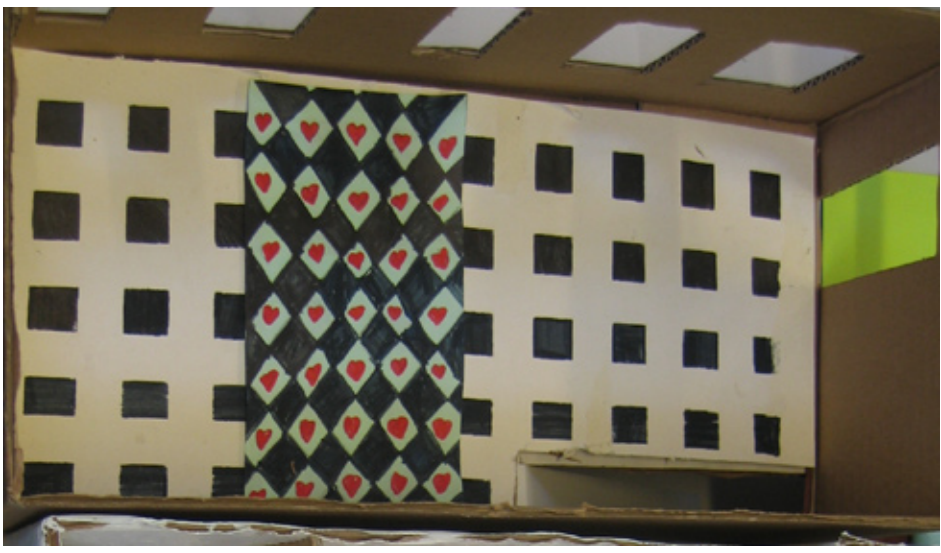
Rumforløbet i en bolig har at gøre med, hvordan rummene er placeret i forhold til hinanden, og hvordan indvendige vægge, udstyr og møbler placeres. Boligen må tilpasse sig alle de begivenheder, der sker i løbet af et døgn, og samtidig give plads til at man både kan være alene og sammen med andre.

Hvad er nødvendigt at adskille og hvad er muligt at forbinde?

Hvordan spiser – og laver man mad?
 Hvor sover man?
 Hvordan opbevares ting?

DAG 2: BEBOERE

Børnene skulle nu være beboere og flytte ind i en stor, rå papmodel af *MEGASTRUKTUR* i mål 1:20. Tomandsgrupperne opbyggede og designede deres bolig ved at sammensætte de rum og rumforløb, de var nået frem til på deres plantegninger. De skar også ud til vinduer, døre og trapper og indrettede køkken og bad m.v. Undervejs blev der diskuteret og forhandlet med de andre grupper om, hvordan uderummene skulle bruges. Husfacader og terrasser blev bygget i samråd med naboerne.

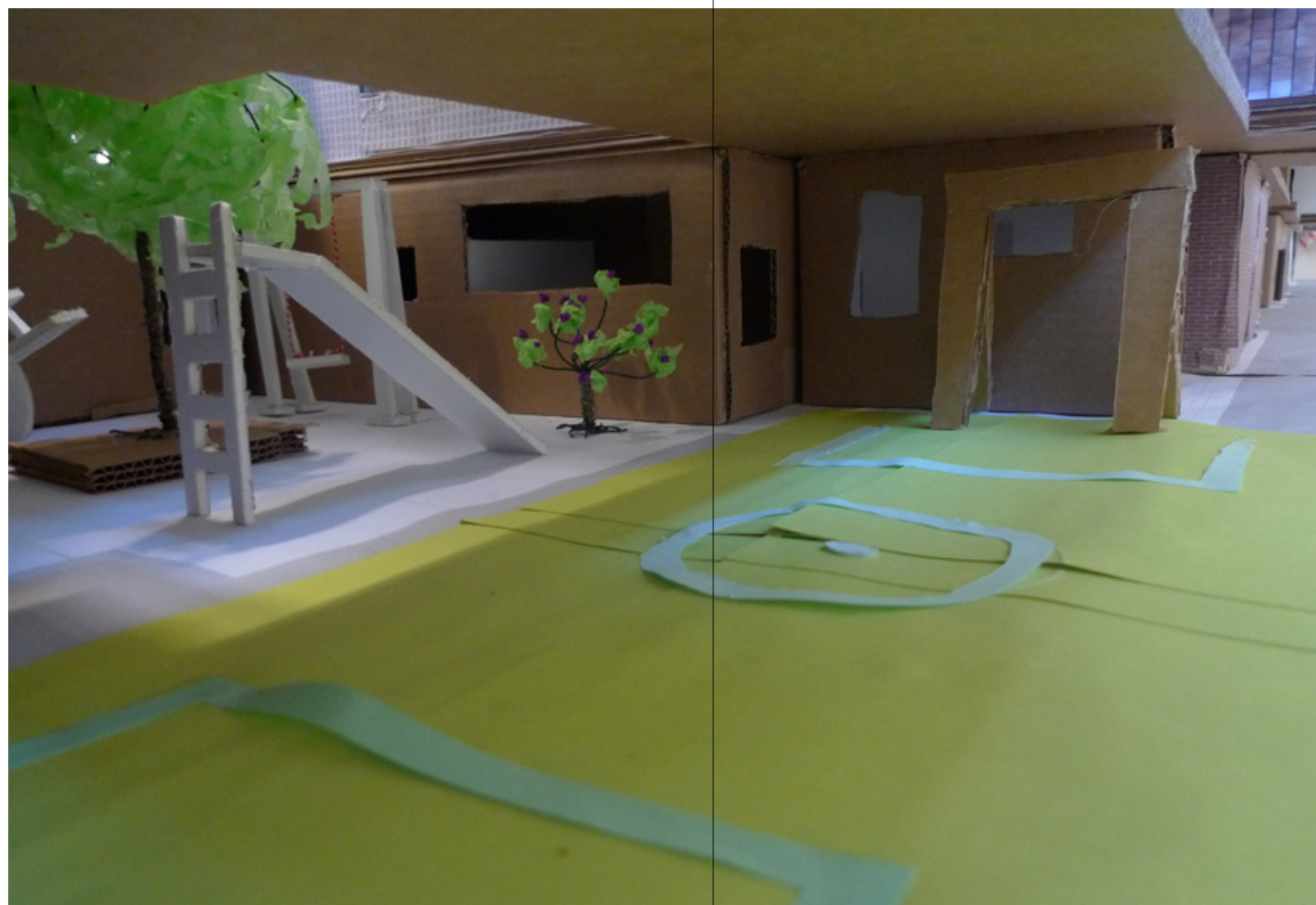
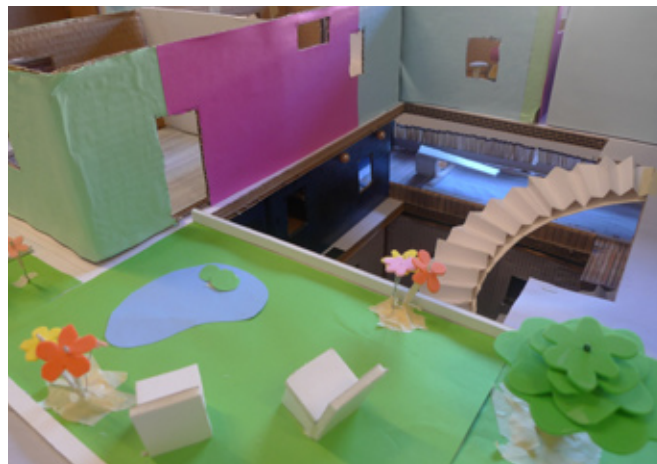

Ydervægge monteres.

Struktur

En struktur er det system, der sørger for, at bygningen holder sig oprejst. Når strukturen først er fastlagt, vil den kun med besvær kunne ændres på et senere tidspunkt. I *MEGASTRUKTURS* tilfælde er ydervæggene ikke en del af strukturen. Ydervæggene beskytter mod vind og vejr, men kan i modsætning til den bærende struktur godt udskiftes hen af vejen.

Beboere, nærmiljø og forbipasserende

Husets yderside vedrører såvel beboere som offentlighed. Ved at opbygge en struktur, der veksler mellem at danne inderum og uderum – lejligheder og haver, styrker man kontakten mellem husets beboere og forbipasserende på gaden.

*Hvordan kan uderummene sættes i spil?
Hvordan kommer man op til sin hoveddør?*

DAG 3: LOKALMILJØ

Børnenes sidste opgave var at placere og indrette de fælles gårdrum, elevatorer og hovedtrapper, samt udfylde hele underetagen i bebyggelsen med værksteder, butikker, hestestald, restaurant, vaskeri m.m. Det var en opgave, der krævede mange diskussioner og fælles fodslag.

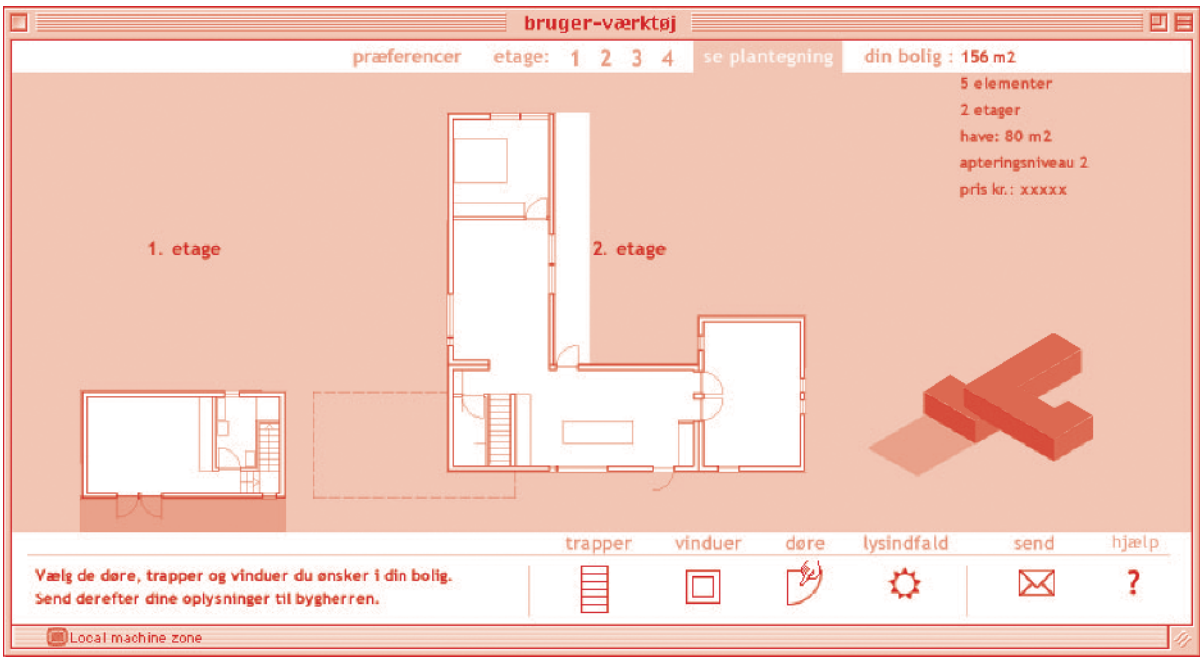
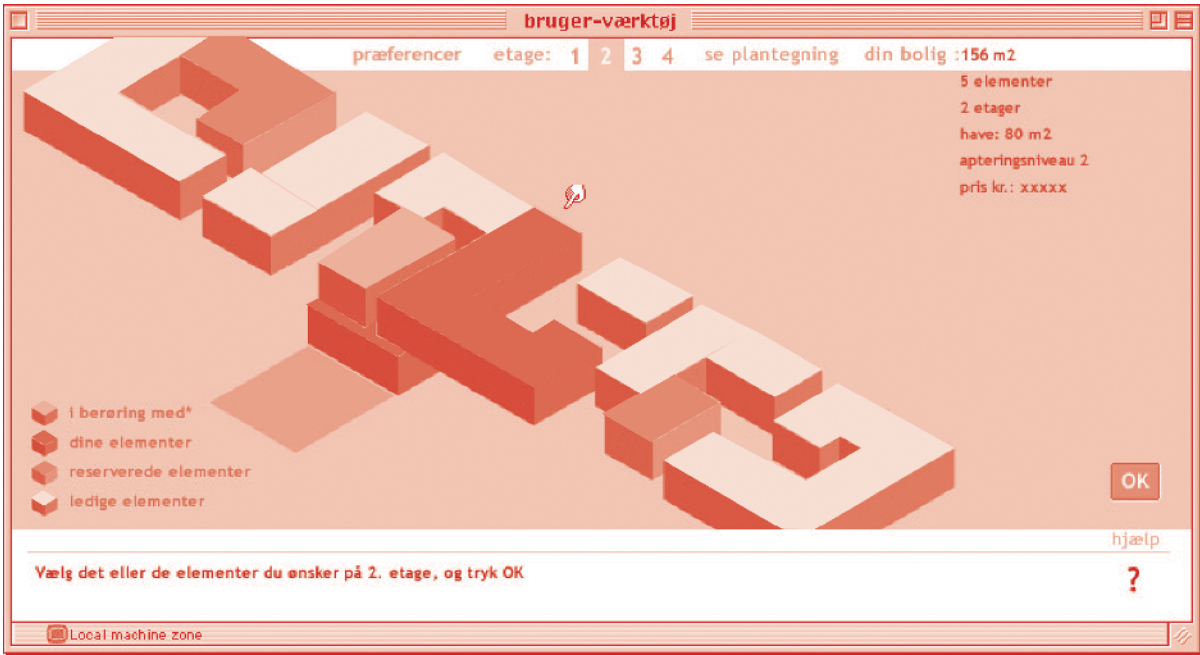

Modelbilleder af børnenes "indflytning" i MEGASTRUKTUR.

Modelbilleder af den rå MEGASTRUKTUR.

Kommende beboere i MEGASTRUKTUR kan, ligesom børnene, på forhånd leve sig ind i den overordnede strukturs muligheder og principper. Det sker via et computerprogram, der kan simulere, hvordan bebyggelsen vil fremstå i bygget form. Helt konkret kan brugerne søge det sted i strukturen, hvor det rette antal bokse i de rette størrelser ligger i berøring med hinanden på en sådan måde, at der kan skabes en boligplan med de særlige karakteristika, som brugeren efterlyser. Det kan eksempelvis være en lejlighed i flere planer, ét stort rum, flere men mindre rum, orientering mod fælles uderum, orientering mod udsigt, åbne rum eller tydelige rumlige adskillelser. Samtidigt vil det være muligt at vælge en række forskellige vinduestyper og vinduesstørrelser, der underbygger de rumlige karakteristika.

ARTIKULATION AF EN BYGGEPLADS

/ GITTE JUUL

Der er nok af boliger og møbler for tiden. Det bugner af tomme boliger, borde, stole og fladskærme. Kikker man på samtidens boligannoncer, tegner der sig et billede af, at det at bo næsten udelukkende handler om livsstil og statussymboler, samtidig med at en stor ensretning spreder sig henover udbuddet af boliger. Vi lever i en tid hvor individualitet efterstræbes, men betyder det, at individualitet og identitet kun kan tilbydes i form af statussymboler? Findes der et andet billede end den livsstilsorienterede individualistiske selvrealisering, som blot venter på at blive udfoldet?

Billedet, der mangler, kunne handle om at involvere beboere og nærmiljø i opførelsen af nye boligbebyggelser. Når begrebet byggeplads anvendes som overskrift for denne tekst, er det fordi byggepladsen implicit indeholder aktivitet, proces, koordination og Kooperation; alt sammen noget der ses, som en forudsætning for at kunne skabe et kvalitetsmiljø på et givent sted. Med kvalitetsmiljø menes i denne sammenhæng, at det at bo bliver et samspil mellem overordnet planlægning – udført af byggeriets professionelle aktører – og brugernes individuelle deltagelse og påvirkning. Ved at etablere en ny form for byggeplads, hvor alle samles – investorer, rådgivere, brugere, entreprenører og økonomi m.v. – ville kommende beboere kunne inviteres med til at udforme en boligbebyggelse, såvel før, som under og efter byggeriet er opført.

Det vil være en fordel, hvis bebyggelsen ikke er defineret ved sin form eller afgrænsning, og ej heller er underlagt gennemtegnede boligplaner eller restriktioner fra planlæggernes side. Forstås byggeriet derimod som en proces, hvor den konkrete udformning af boligbebyggelsen kun defineres på et overordnet niveau, vil bebyggelsen kunne transformeres af brugerne.

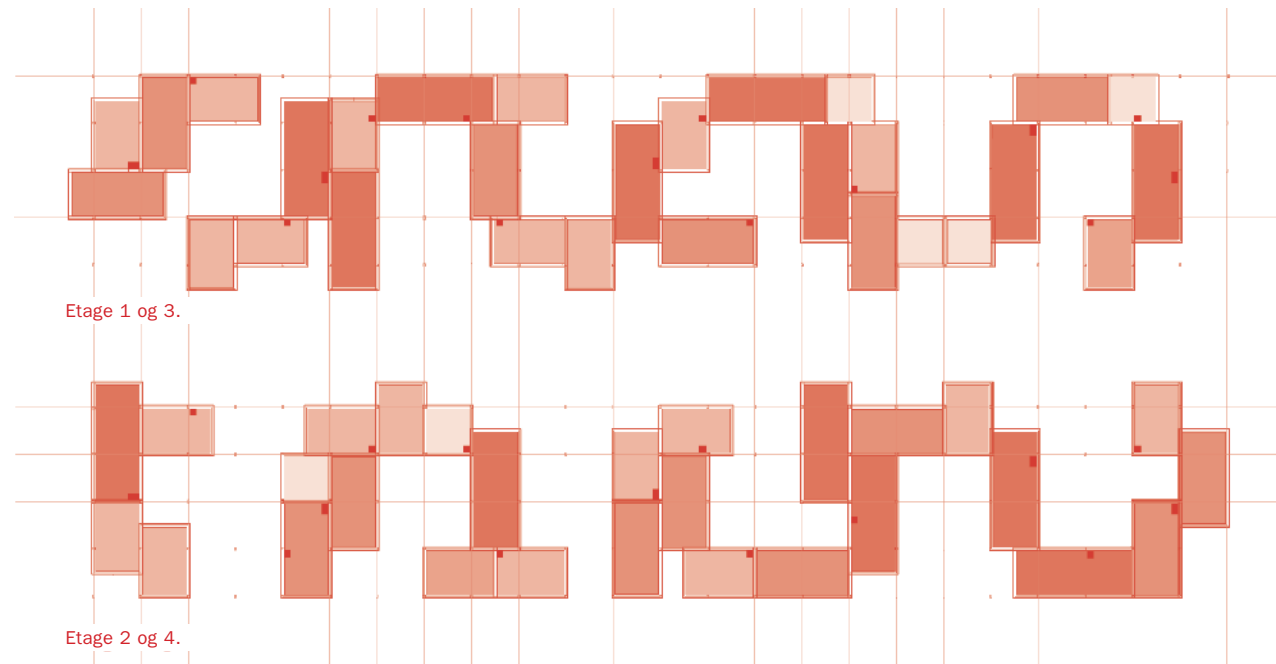
For at dette er muligt, vil de professionelle aktørers opgave være at definere og designe boligbebyggelsens overordnede struktur, der tilgodeser myndighedskrav og bygningsreglementer, med sigte på at danne et miljø med størst mulig åbenhed for kommende beboeres individuelle behov og ønsker. Transformationen vil kunne gribes og koordineres via et interaktivt rum, der kan oprettes til formålet på Internettet.

Kommunikation

På Internettet kan potentielle og kommende beboere sidde hjemme foran deres computer og være med til at designe deres kommende bolig og lokalmiljø via en simulation af en forestående bebyggelse. En bygningsstruktur, forstået som en groft skitseret arkitektonisk ramme, vil måske kunne anspore brugerne til at tænke i rumlige sammenhænge. Brugerne kan inviteres til at udfylde strukturen med forestillinger, behov og muligheder og forhåbentlig vil de – via strukturens stemningsfulde sammensætning af rum – kunne motiveres til at tænke i nye boformer.

Hvis vi begyndte at opføre boligbebyggelser med bevidst fokus på at forskellighed, foranderlighed og variation er en kvalitet, ville vi kunne opleve bebyggelser fuld af overraskelser og historier. I kraft af brugernes deltagelse i processen, ville fremtidige boligbebyggelser kunne fremstå som spraglede collager, der spejler beboernes liv og trivsel.

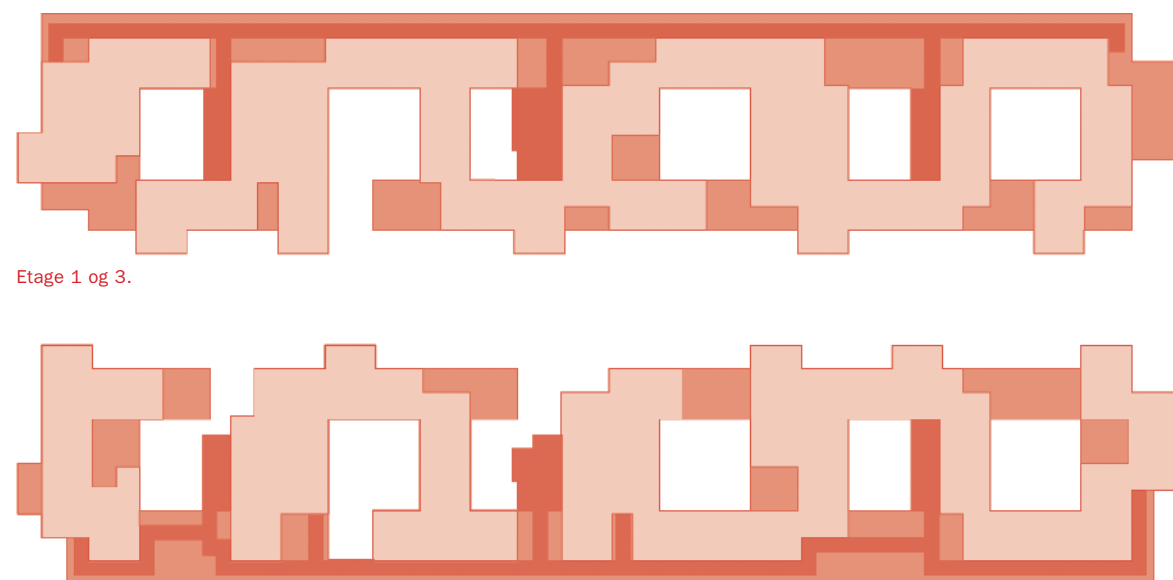
Idet kommende beboere – via Internettet – kan træde ind i byggeprocessen med en række forberedelser til den egentlige beboelse, kan dette arbejde forløbe som en interaktiv proces, hvor forskellige brugeres samtidige handlinger kommer til syne. På denne måde vil simulationen kunne have en dobbelt betydning; den kan hjælpe kommende beboere med at designe deres egen unikke bolig i en overordnet designet struktur, samtidig med at den kan hjælpe med at visualisere karakteren af det nabolag, som vokser frem.

Etag 1 og 3.

Etag 2 og 4.

MEGASTRUKTUR anvender et grid som organiseringsystem for præfabrikerede standardbokse, der danner strukturens grundrum. Boksenes højde og bredde er ens, mens der er 4 forskellige længder.

Etag 1 og 3.

Etag 2 og 4.

MEGASTRUKTUR tegner omridset af en potentiel bebyggelse, som efterfølgende detaljeres og moduleres i kraft af den individuelle beboelse. Etagetusets udearealer opstår i kraft af, at etage 1 og 3s kombinatorik er ens, og at etage 2 og 4s kombinatorik er ens. Der etableres på denne måde terrasser ovenpå underboens tag.

Når bebyggelsen er opført, vil den digitale platform fortsat give beboerne mulighed for at etablere sociale kontakter med andre beboere, hvilket eventuelt kan føre til nye boformer med delerum og mulighed for langsigtede dynamiske planlægninger. Planlægninger der udspringer af forventninger om ændringer af livsmønstre og dermed ændrede boligbehov på længere sigt.

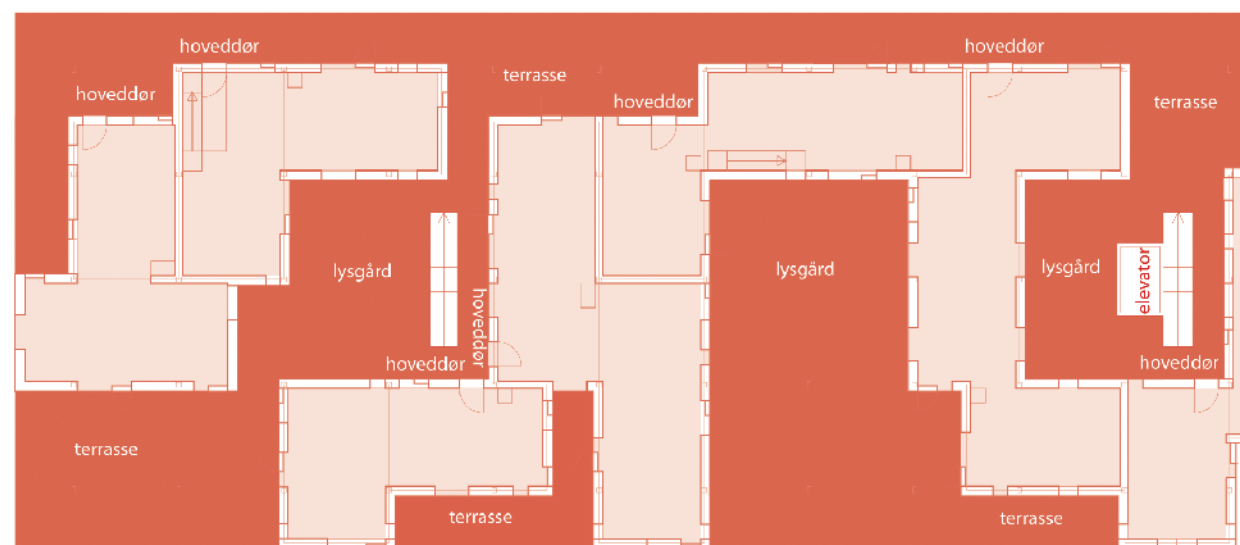
Grundprincipper

En boligbebyggelses indre og ydre grænser udformes bedst på en måde, der skaber størst mulig handlefrihed for brugerne. Det gælder dog ikke om at tilbyde et fuldstændig åbent system, men derimod om at formulere grundprincipperne for en overordnet struktur, så brugerne kan udse sig forskellige scenarier for udveksling eller tilbagevinding. Grundprincipperne for strukturen handler om måden rummene er sat sammen, snarere end det handler om deres præcise form. En fysisk struktur bestående af helt enkle rum i varierende størrelser – sammensat i et kontinuerligt 3 dimensionalt forløb – har den fordel, at den skaber stor handlefrihed for brugerne til at vælge mellem mange muligheder for at danne forbindelser eller til at afskærme.

I MEGASTRUKTUR består strukturen af en kombinatorik af præfabrikerede, rektangulære bokse. Kombinatorikken tegner bebyggelsens grundrum, hvis ydre struktur ligger fast, mens den indre sammenhæng kan bestemmes af brugeren. På denne måde bliver huset en fysisk struktur, mens boligen bliver et foranderligt sted for udfoldelse af hverdagslivet.

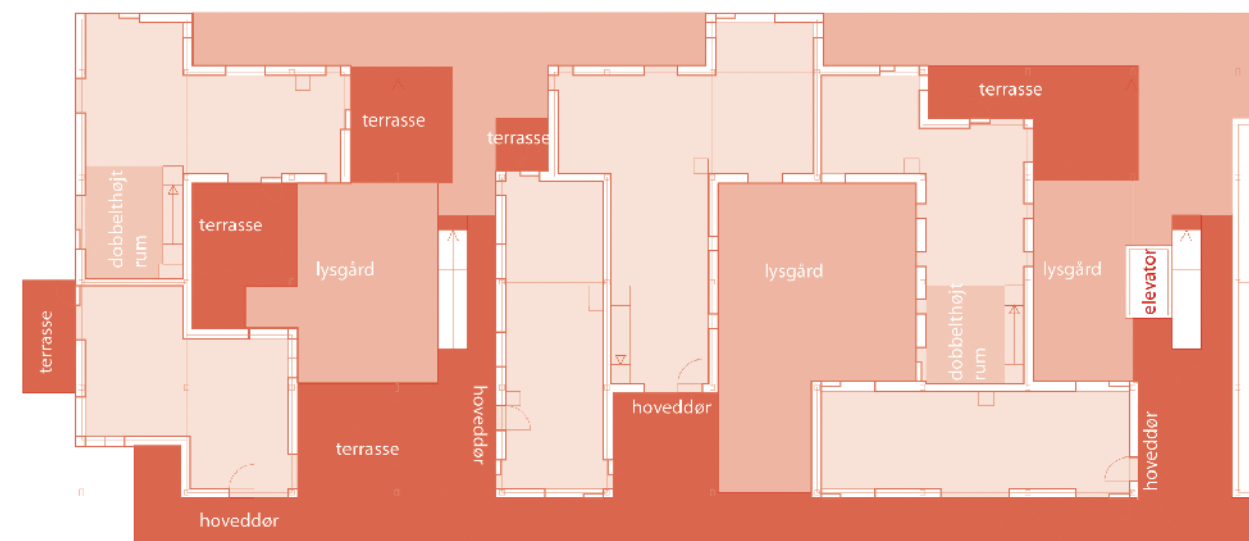

Etage 2.

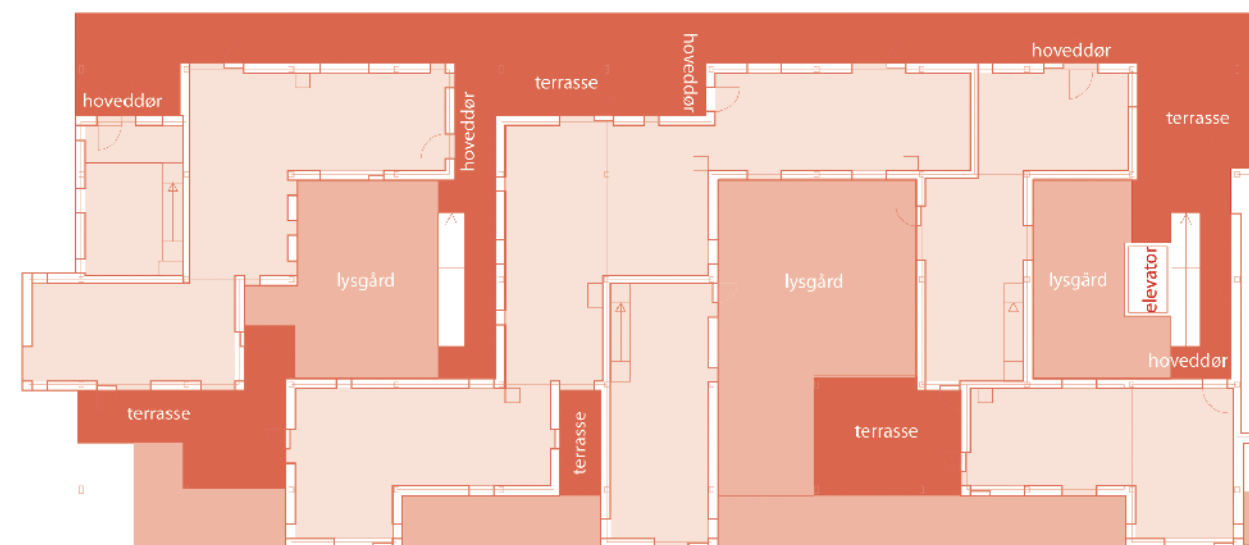

Etage 1.

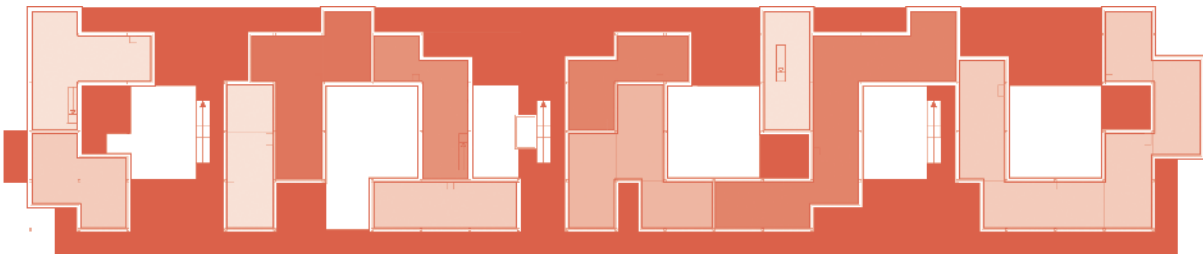
Eksempler på opdeling af strukturen
– vist som planudsnit.

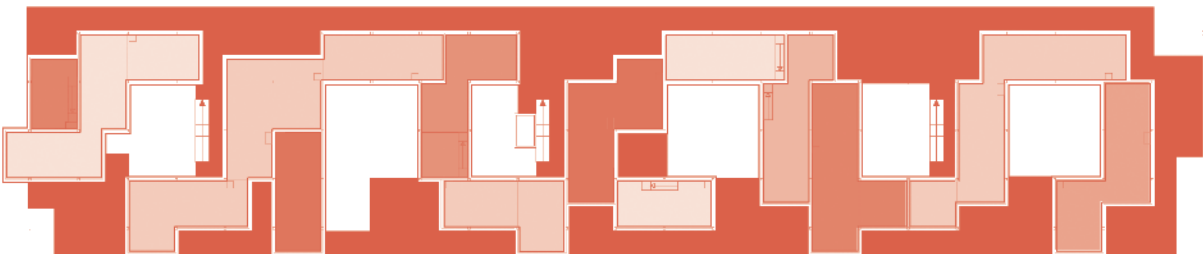
Etage 4.

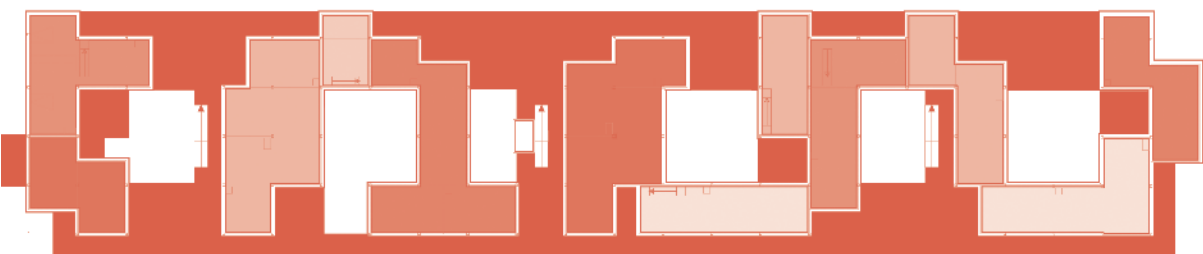
Etage 3.

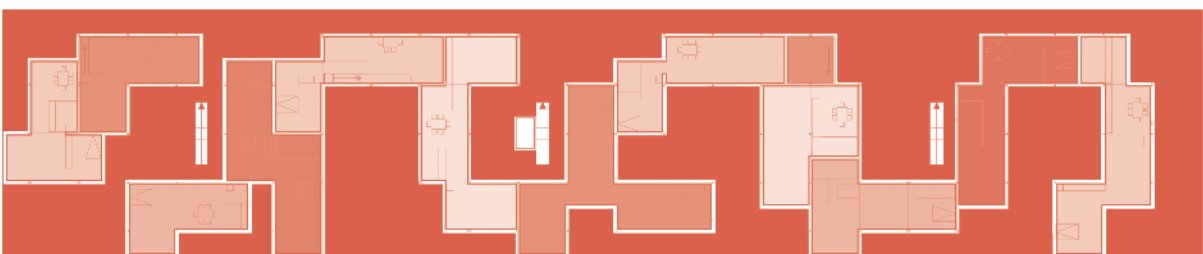
Etage 4.

Etage 3.

Etage 2.

Etage 1.

Alle boliger i MEGASTRUKTUR kan være forskellige, selv om de er sammensat af næsten ens bygningselementer. Strukturen er her vist med en kombinatorik af bokse i 4 bolige­tag­er på 105 meters længde og 22 meters dybde. Derudover indeholder strukturen en basissetage med mulighed for fællesfaciliteter, butikker m.v.

Rumforløb

Boksene kan gennemskaeres til individuelle boliger med stor variation i forhold til størrelse og karakter. Den rumlige strukturering af boligen vil kunne være af labyrintisk karakter, hvor forskydningerne i strukturen udnyttes. Alternativt kunne man skabe et enkelt og veldefineret rumforløb med sigte på overskuelighed, åbne og gennemlyste rum, samt funktionalitet med klare principper for brugen af rummene.

Overgang mellem offentligt og privat

I den funktionelle byggetradition, fungerer opgangen som en fastlåst opdeling af etageblokken. Via sin 3-dimensionale fleksibilitet bryder MEGASTRUKTUR med denne fastlåsning og åbner for en flydende definition af boligernes adgangsforhold. Strukturen har en kompleksitet, der sikrer privathed, samtidig med at den på den anden side rummer en lang række semioffentlige udearealer, hvor en naturlig, social udveksling kan forekomme.

Vinduet

På baggrund af boligernes placering i strukturen, med deres forskellige karakteristika, stemninger og krav til redningsåbninger, defineres vinduesåbninger i de enkelte lejligheder.

Organisk struktur

For at opnå dynamiske boligbebyggelser der spejler brugernes behov, må boligbebyggelser agere på kanten af det kontrollable og invitere til et samspil mellem lovmæssigheder og tilfældigheder; mellem funktion og brugeradfærd som en kombination af det kultiverede og det selv-groede. En struktur med flydende overgange kan på en og samme tid skabe såvel adskillelser som forbindelser.

I MEGASTRUKTUR anvendes en ”muldvarpe-strategi” til at danne forbindelser mellem de forskellige bokse på alle etager på et utal af måder, og derved opstår mulighed for unikke rumligheder.

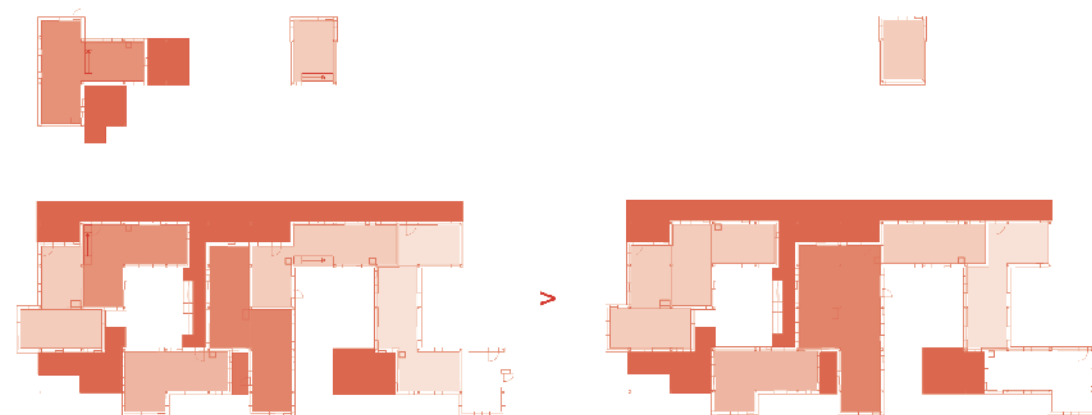
Mellem boksene findes et stort antal sprækker og uderum op gennem etagerne, der er medvirkende til at skabe en dobbelthed mellem tæthed og luftighed i strukturen. Dette giver en åbenhed dybt ind i boligerne med periodevis gennemlysning i forhold til solens gang gennem dagen. Strukturen rummer en dobbelt kvalitet, i kraft af at boksene kan skabe unikke boliger, der fungerer som individuelle sfærer, samtidig med at boksene formmæssigt ligner hinanden. De er noget i sig selv, samtidig med at de evner at blande sig med de andre bokse i strukturen. Strukturen er en kombination af lille og stor skala i ét greb.

Strukturen skaber mulighed for en rumlig organisering inden for det samme lejlighedsskel efter vidt forskellige behovsmønstre.

En 2-plans bolig i bebyggelsen viser forskellige fortolkninger af grundrummenes kvaliteter.

MEGASTRUKTUR skaber mulighed for fleksible lejlighedsskel, i kraft af strukturens evne til løbende at kunne danne nye rumforløb. Boligerne kan udvides / indskrænkes til siderne samt op og ned, og fysisk er der tale om en meget stor grad af frihed og potentiale for individuel tilpasning, hvorfor strukturen kan fungere som udgangspunkt for mange forskellige boformer.

Fleksibilitet/materialitet

Det kan være et gode, hvis en boligbebyggelse evner at imødekomme tilværelsens foranderlighed for de enkelte beboere og give mulighed for, at de kan forblive i deres nærmiljø gennem en hel livscyklus, hvilket kan skabe integration i nærmiljøet og være en betryggende mulighed for mange.

For at styrke fleksibiliteten kan der vælges byggematerialer, der minimerer fysiske afgrænsninger. Dette gælder i byggeprocessen såvel som i den opførte bebyggelse. I forhold til byggeprocessen vil anvendelse af præfabrikerede elementer i eksempelvis massivtræ, skabe stor frihed i forhold til placering af vinduer og døre, da huller let udskæres i træelementer. Samtidig muliggør materialets fleksibilitet – i forhold til tilpasning på stedet – en omfattende anvendelse af præfabrikerede bygningselementer. Angående den opførte bebyggelse betyder materialets fleksibilitet, at bygningen nærmere skal betragtes som en bevægelse frem for en endelig tilstand. At bo kommer på denne måde til at handle om at tilpasse og lave om; ikke at underlægge sig fysiske rammer.

BIDRAGYDERE

METTE GITZ-JOHANSEN

Billedkunstner, arbejder med temporære handlings-baserede projekter, der konfronterer sig med det offentlige eller det private rum i medier som video, installation, foto og maleri. www.mettegitz.dk
Formand for Akademiraadet/Præsident for Akademiet. www.akademiraadet.dk. Kunstnerisk leder af Børne-kulturcenter Hestestalden. www.ballerup.dk/heste-stalden

GITTE JUUL

Arkitekt, ophavsret til boligkonceptet *MEGASTRUKTUR*, prisvinder i Statens Kunstfonds konkurrence: "Bedre billigere boliger" 2001. www.gittejuularkitekter.dk
Arkitekturlærer på Kunstakademiets Arkitektskole, studieafdeling 6. www.karch.dk
MEGASTRUKTUR er udviklet i samarbejde med arkitekt Kristoffer Haugsted og ingeniørfirmaet Grontmij-Carl Bro. Workshopen *TÆNKE-BYGGE-BO* er udført med assistance af Søren Brink, PD BA i pædagogik.

MARK VACHER

Ph.D i antropologi og ansat ved SAXO Instituttets afdeling for Etnologi. Han har igennem flere år forsket og undervist i by og boligforhold. Hans forskning indbefatter feltarbejder i Danmark, Frankrig, Tjekkiet og Tunesien.

Udgivet af Ballerup Kunstråds Forlag
Redigeret af Gitte Juul
Design af Puls Ravn
Fotografier af Gitte Juul og 5.B, Måløv skole
Tegningsmateriale af Gitte Juul Arkitekter
samt elever fra 4.c og 5.b på Måløv Skole
og 6.c fra Østerhøjskolen
Trykt på Narayana Press

Copyright © 2010 Ballerup Kunstråds Forlag
og bidragyderne

Publikationen er udgivet med økonomisk støtte fra
Dreyers Fond, Ballerup Kunstråd og Børnekulturcenter
Hestestalden

ISBN 978-87-993885-0-9

BALLERUP